

ODBORNÁ POZŮSTALOST QUIDA ZÁRUBY – SOUČASNÝ STAV

THE SCIENTIFIC ESTATE OF QUIDO ZÁRUBA – CURENT STATE

Tereza Šmejkalová¹, Milan Aue², Tomáš Nýdl³

¹ SG Geotechnika a.s., Geologická 988/4, 152 00 Praha 5, e-mail: tereza.smejkalova@geotechnika.cz

² Česká geologická služba, Klárov 131/3, 118 00 Praha 1, e-mail: milan.aue@geology.cz

³ ÚSMH AV ČR, v. v. i., V Holešovičkách 94/41, 182 09 Praha 8, e-mail: nydl@irms.cas.cz

Abstrakt: Podobně jako se mluví o dopravním uzlu, osobnost Quida Záruby by jednoznačně šlo charakterizovat jako „odborný uzel“. Přes osobu zakladatele československé školy inženýrské geologie proudilo veškeré podstatné odborné dění na domácí půdě, ale zrovna tak i klíčové informace z dění mezinárodního. Byl v kontaktu s předními specialisty a jako uznávaný expert a vážený učitel byl zván ke všem velkým odborným problémům své doby. Na dnešní podobě oboru má zcela zásadní podíl, jeho odkaz bývá ovšem často chápán zejména v nehmotném smyslu. Jaký je stav fyzických památek na jeho činnost, jejichž je původcem nebo které s ním souvisejí, existují ještě všechny vůbec a kde by je měli dnešní zájemci hledat? U příležitosti stoletého výročí založení prvního inženýrskogeologického pracoviště u nás autoři provedli systematický průzkum ve všech souvisejících institucích a představují jeho výsledky. Hlavní části Zárubovy odborné pozůstalosti jsou uloženy u následujících organizací: SG Geotechnika (knihovna, zprávy), Česká geologická služba (zprávy, mapy), Ústav struktury a mechaniky hornin (fotografie), Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR (písemnosti), PUDIS (dokumentační body), Národní muzeum (sbírka hornin). Zároveň probíhá aktualizace Zárubovy bibliografie včetně zjištění dnešní dostupnosti jednotlivých položek.

Abstract: Just as we speak of a transport hub, Quido Záruba could unquestionably be described as a “professional hub.” All significant Czechoslovak developments in the field passed through the founder of our engineering geology, as did key information from the international scene. He was in contact with leading specialists and, as a recognized expert and respected teacher, was consulted on all major professional challenges of his time. He played a fundamental role in shaping the discipline as it exists today; his legacy is, however, often understood primarily in an intangible sense. What is the state of physical relics of his work that he authored or that are connected with him? Do they all still exist, and where should those interested look for them today? On the occasion of the centenary of the establishment of the first engineering geological workplace in the country, the authors undertook a thorough investigation across all relevant institutions and present its findings. Main parts of Záruba’s scientific estate are held by the following organisations: SG Geotechnika (library, reports), Czech Geological Survey (reports, maps), Institute of Rock Structure and Mechanics (photographs), Masaryk Institute and Archives (documents), PUDIS (documentation points), and the National Museum (rock collection). In addition, Záruba’s bibliography is being updated, including a check of the current availability of individual items.

Klíčová slova: Quido Záruba, inženýrská geologie, písemná pozůstalost, odborné sbírky, bibliografie, archiv

Key words: Quido Záruba, engineering geology, written estate, professional collections, bibliography, archive

1. Úvod

Inženýrskogeologické poznatky se vyznačují jednak relativně nízkou rychlostí zastarávání, jednak relativně vysokými náklady na jejich získání. Jejich archivace je proto účelná a žádoucí, stejně jako jejich vzájemné sdílení mezi různými organizacemi např. prostřednictvím Geofondu. S obměnami profesních generací se ovšem zákonitě vytrácí povědomí o dřívějších pracích i jejich širších souvislostech – kdo neví, co přesně hledá či že by to vůbec hledat mohl, ten to nalézt nemusí, ani když je to stále někde uloženo a teoreticky přístupné. Pro efektivní řešení aktuálních úkolů je tak nezbytné tuto oborovou paměť aktivně obnovovat – pracovat s historickými podklady, zajímat se o osudy archiválií, udržovat kontakt s pamětníky a svá zjištění dále sdílet.

Tento článek vznikl právě z motivace podělit se s odbornou obcí o poznatky získané při práci s množstvím archivních pramenů během přípravy dvou letos vydaných knih (viz seznam literatury) a během pořádání Zárubovy knihovny (viz dále). Díky šťastné shodě náhod byl pro náš obor na základě informace od profesionálního archiváře objeven inženýrskogeologické odborné veřejnosti dříve neznámý Zárubův osobní fond uložený v Masarykově ústavu (viz dále) a dalším šetřením se podařilo identifikovat položky pocházející ze Zárubovy uspořádané sbírky hornin (viz dále) ve fondech Národního muzea. Letošní stoleté výročí založení prvního inženýrskogeologického pracoviště u nás jsme tak uchopili jako příležitost doplnit svá zjištění o systematické pátrání ve všech institucích spojených se Zárubovou osobou, aby bylo možné sestavit úplný přehled současného stavu celé jeho odborné pozůstalosti.

Tímto termínem označujeme souhrn všech hmotných památek na jeho odbornou činnost – obecně řečeno předmětů, které se během profesní kariéry nahromadí každému v kanceláři (resp. dnes v počítači), od posudků, fotografií a korespondence přes vlastní i cizí odborné články, monografie, oborová periodika či kongresové sborníky až po vzorky horninového prostředí. V případě Quida Záruby není jejich revize v žádném případě samoučelná – jako otec inženýrské geologie u nás a uznávaná autorita i v mezinárodním měřítku byl přímo či prostřednictvím svých žáků a zahraničních kolegů v kontaktu se všemi velkými odbornými problémy své doby. Jeho odborná pozůstalost tak představuje klíč k pochopení vývoje celého oboru a zároveň může posloužit jako rozcestník k dobovým zdrojům pro hlubší studium dílčích témat.

Poslední předchozí iniciativou podobného druhu byl sborník Hrocha (2000), který podává kompletní přehled Zárubovy publikační činnosti a také obsahuje řadu badatelsky cenných informací. Během uplynulého čtvrtstoletí jednak zemřela většina přispěvatelů této publikace, jednak se proměnila dostupnost archivních materiálů: některé byly fyzicky ztraceny v důsledku stěhování či organizačních změn, další se naopak nově vynořily v elektronické podobě díky digitalizaci dobového tisku i odborných periodik. Naše pátrání tak vycházelo nejen z tohoto zdroje, ale i přímo ze všech známých informací o Zárubově životě. Jejich shrnutí a interpretace jsou předmětem následujících dvou kapitol; navazuje popis aktuálního stavu zárubovských archiválií v jednotlivých relevantních institucích a poté aktualizace Zárubovy bibliografie dle Hrocha včetně odkazu na informace o dnešní dostupnosti jednotlivých položek.

2. Stručný životopis Quida Záruby

Zakladatel československé školy inženýrské geologie se narodil roku 1899 jako Quido Pfeffermann, od roku 1921 stejně jako otec a bratr používal příjmení Záruba-Pfeffermann a po roce 1947 už jen Záruba. Vystudoval inženýrské stavitelství na ČVUT v Praze; již za studií se seznámil s Radimem Kettnerem, který zde tou dobou vyučoval geologii, a zúčastnil se s ním geologického mapování na Slovensku. Záhy si tak uvědomil význam geologie pro stavebnictví a roku 1926 ve stavební firmě svého otce založil první české pracoviště zabývající se inženýrskogeologickým průzkumem – Sondovací oddělení. To disponovalo vlastními vrtnými soupravami a pro realizaci polních a laboratorních zkoušek spolupracovalo s odbornými pracovišti, jako byl Výzkumný a zkušební ústav hmot a konstrukcí stavebních při ČVUT či oddělení mechaniky zemin založené Aloisem Myslivcem v rámci Státního ústavu hydrologického v Praze-Podbabě.

Záruba díky svému zaujetí pro geologii udržoval kontakt nejen se svou alma mater, ale působil také jako externí spolupracovník Státního geologického ústavu a pedagog Přírodovědecké fakulty UK, kde se již v roce 1931 habilitoval pro obor všeobecné geologie. O pět let později získal docenturu také na ČVUT, a to pro obor zemních prací, silničního a tunelového stavitelství. Stejně jako v pozdějších obdobích života touto dobou již intenzivně publikoval výstupy ze své výzkumné činnosti, zkušenosti z působení na stavbách i zajímavosti z mezinárodního odborného dění, s nímž byl v intenzivním kontaktu nejen jako aktivní účastník zahraničních kongresů, ale také jako odběratel i přispěvatel řady cizojazyčných oborových periodik. Po smrti otce v roce 1938 se spolu s bratrem začal podílet na vedení celé rozrůstající se firmy Záruba-Pfeffermann; ve svém Sondovacím oddělení i nadále působil jako znalec a odborný vedoucí.

S koncem války byl hned 12. května 1945 povolán na ČVUT, aby zde zajistil obnovení výuky geologie pro budoucí stavební inženýry. Za pomoci studentů, které po dobu uzavření vysokých škol zaměstnával ve firmě, zrekonstruoval geologické sbírky zpuštěné při náletu na Prahu 14. února 1945 a začal přednášet; brzy byl jmenován profesorem a zároveň vedoucím Geologického ústavu tehdejší Fakulty inženýrského stavitelství. Jeho přednášky, které prokládá pestrými praktickými příklady, se setkávaly s velkým ohlasem; vedl rovněž nepovinný seminář o aktuálních problémech řešených v praxi a vybraným studentům nabízel možnost spolupráce na mapovacích zakázkách. Účastníci těchto akcí (mezi jinými šlo i o pozdější přispěvatele Hrochova sborníku) se postupně stali jeho blízkými spolupracovníky i samostatně uznávanými odborníky.

Po znárodnění rodinné firmy v roce 1948 se Záruba naplno oddal pedagogické a výzkumné činnosti. Stále ovšem také udržoval kontakt s praxí a podílel se na velkém množství domácích i zahraničních projektů jako expertní konzultant pro komplikované problémy. Roku 1957 založil vědeckovýzkumné pracoviště inženýrské a kvartérní geologie při ČSAV, které následně řadu let vedl a působili zde také jeho žáci. Členem korespondentem ČSAV byl již od jejího vzniku v roce 1952; o patnáct let později byl zvolen akademikem. Na XXIII. mezinárodním geologickém kongresu v Praze, zmařeném invazí vojsk Varšavské smlouvy, se stal prvním zvoleným předsedou nově založené Mezinárodní asociace pro inženýrskou geologii (IAEG). V roce 1971 odešel do důchodu, stále ovšem pravidelně docházel na stavební fakultu, působil v ČSAV jako vědecký spolupracovník a současně byl až do roku 1984 zaměstnán v Projektovém ústavu dopravních a inženýrských staveb. Zemřel v roce 1993.

3. Východiska a směry pátrání po Zárubově odborné pozůstalosti

Během Zárubova dlouhého života zažila země řadu politických a společenských změn, které se odrazily i na fungování institucí s jeho osobou spojených. Pátrání po osudu hmotných předmětů souvisejících s jeho odbornou

kariérou tak v prvním kroku vyžadovalo zjištění aktuálních nástupnických organizací všech jeho odborných působišť zjištěných v rámci rešerše Zárubových životopisů (přehled zdrojů viz Šmejkalová 2026) a uvedených v předchozí kapitole. (Všechny níže uvedené organizace se nacházejí v Praze.)

- Sondovací oddělení firmy Záruba-Pfeffermann postupně prošlo řadou reorganizací včetně sloučení s Myslivcovým podbabským pracovištěm. Během let působilo pod mnoha názvy (např. Ústav stavební geologie, Stavební geologie Praha n.p.); aktuálně tvoří společnost SG Geotechnika a.s. (dále SGG) a sídlí na Barrandově.
- Výzkumný a zkušební ústav hmot a konstrukcí stavebních byl roku 1963 rozdělen na dvě části, které dnes tvoří Ústav teoretické a aplikované mechaniky (ÚTAM) pod AV ČR a Kloknerův ústav (KÚ) pod ČVUT.
- Státní geologický ústav (později Ústřední ústav geologický a Český geologický ústav) dnes působí pod názvem Česká geologická služba (ČGS) a zahrnuje rovněž původně samostatný archiv Geofondů.
- Přírodovědecká fakulta (PřF) UK od Zárubových dob název nezměnila; jeho odbornému zaměření zde dnes odpovídá Ústav hydrogeologie, inženýrské geologie a užité geofyziky (ÚHIGUG).
- Geologický ústav (GÚ) ČVUT byl v době Zárubova postupného odchodu na odpočinek (70. léta) přestěhován z původního pracoviště v Trojanově ulici do areálu ČVUT v Dejvicích. Aktuálně již neexistuje; jeho pokračovatelem je katedra geotechniky (KG) Fakulty stavební (FSv).
- Geologický ústav (GÚ) ČSAV, kam bylo v roce 1961 převedeno Zárubovo pracoviště inženýrské a kvartérní geologie, byl roku 1979 sloučen s Hornickým ústavem a transformován na Ústav geologie a geotechniky. Původní sídlo Zárubovců na Spořilově bylo téhož roku přestěhováno do centrály nového ústavu v ulici V Holešovičkách. Ten od roku 1994 nese jméno Ústav struktury a mechaniky hornin, v. v. i. (ÚSMH) a pokračovatelem Zárubova pracoviště je zde oddělení inženýrské geologie (OIG).
- Nástupnickou organizací Projektového ústavu dopravních a inženýrských staveb (PÚDIS) je společnost PUDIS a.s. (PUDIS), dnes sídlící v Podbabě.

Druhým krokem souhrnného pátrání byly rozhovory s pamětníky a/nebo zaměstnanci těchto institucí a pokud možno i jejich návštěva. Klíčovými podklady, o které se pátrání v tomto kroku opíralo, byly drobné zmínky v pramenech zabývajících se Zárubovým životem: kromě publikace Hrocha (2000) jde zejména o rozhovor Štajfa (1989) a vzpomínky samotného Záruby (1979). Bylo tak možné vyvodit, že zásadním momentem v osudech Zárubovy odborné pozůstalosti jako celku bylo stěhování GÚ ČVUT do nové budovy FSv v Dejvicích, kde mu bylo vyhrazeno výrazně méně místa. Ve stejném období, tedy v průběhu 70. let až do začátku 80. let, zároveň Záruba s odchodem do důchodu postupně utlumoval své odborné aktivity. Byl tak hned ze dvou různých důvodů nucen vypořádat otázky kolem jejich hmotných památek („vzpomínám si, jak pan profesor, plný smutku, listuje ve starých posudcích a mapách, jak přemýšlí, které z nich zachovat a které vyřadit“ – Schütznerová-Havelková in Hroch 2000). Svou odbornou knihovnu tehdy věnoval PÚDISu, s podmínkou, že bude zpřístupněna odborné veřejnosti a bude k ní vypracován katalog; tamtéž předal i svou kartotéku s posudky. Sbírká hornin GÚ ČVUT byla rozdělena: část byla uložena v Dejvicích v depozitáři, část věnována Národnímu muzeu.

4. SG Geotechnika – knihovna, zprávy

SGG jako nástupnická organizace Sondovacího oddělení uchovává řadu Zárubových posudků z 30. a 40. let (zajímavostí je například předválečný průzkum pro pražské metro). Tyto zprávy jsou zároveň součástí databáze ČGS-Geofondů, kde jsou vedeny pod signaturami řady SG; fyzicky se nenacházejí na pracovišti v Kostelní ulici, ale právě v archivu SGG na Barrandově.

Hlavní zárubovskou památkou v SGG je ovšem jeho knihovna, kterou PÚDIS otevřel v roce 1979 a předal SGG z důvodu stěhování v roce 1990. Od roku 2025 je nově zpřístupněna ve zvláštní studovně, kde je jí vyhrazeno 16 velkých skříní. Knihovna zahrnuje šanony se separáty článků předních odborných osobností Zárubovy doby i Záruby samotného, dále desítky ročníků domácích i zahraničních odborných periodik, kongresové sborníky, odborné publikace a učebnice pojednávající o množství přírodovědných i technických témat v řadě jazyků. Původní knihovní jednotky jsou označeny červeným sedmimístným inventárním číslem, které odpovídá lístkové kartotéce zpracované PÚDISem položku po položce přímo během jejich předávání ve spolupráci s Quidem Zárubou. Podobu knihovny před stěhováním nebylo možné zrekonstruovat, původní knihovní katalog tak má spíše již jen historickou hodnotu a bylo vytvořeno řazení nové. Odborná veřejnost může knihovnu navštívit po předchozí domluvě.

5. Česká geologická služba / Geofond – zprávy, články, mapy

V rámci ČGS je Zárubova pozůstalost soustředěna jednak v knihovně, jednak v bývalém Geofondě, který dnes tvoří jednu z organizačních složek ČGS. V Geofondě jsou uloženy převážně nepublikované zprávy ze Zárubovy průzkumné činnosti. Evidováno je zde zhruba 150 závěrečných zpráv (nebo jejich částí), na kterých se podílel jako hlavní řešitel či spoluřešitel. Několik zpráv se nachází také v pozůstalosti Milana Špůrky (†2018), která je v současné době spravována pobočkou v Brně.

Veřejná knihovna ČGS své fondy zpřístupňuje v hlavní studovně v Praze a také v pobočkách Brno a Kutná Hora. Nacházejí se v ní zejména separáty Zárubových článků a knižních publikací. Mapový archiv ČGS také obsahuje několik map a terénních záznamů z geologického mapování, kde byl Záruba autorem či spoluautorem.

6. Ústav struktury a mechaniky hornin – fotografie, články, zprávy

OIG ÚSMH spravuje rozsáhlý archiv více než 40 000 fotografií, negativů a diapozitivů zobrazujících následky různých geologických procesů, které pořídil Záruba sám či jeho následovníci v době od 20. let 20. století téměř až po současnost. Část z nich je dostupná v online podobě na adrese <https://www2.irms.cas.cz/ext/qz/>.

Pokud jde o Zárubovy písemnosti, v archivu OIG ÚSMH se z nich zachoval pouze zlomek, a to hlavně díky pečlivosti Jana Rybáře (†2017), který byl jedním z jeho žáků, celý odborný život s ním spolupracoval, předkládal mu své články k recenzi a měl také vlastní archiv jeho separátů. Je zde uloženo rovněž několik zpráv z let 1949–1987 – inženýrskogeologické průzkumy, posouzení sesuvů a cestovní zprávy – a dvě fotoalba.

7. Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR – písemnosti

Tato instituce (dále MÚA) uchovává osobní fondy (tj. písemnosti typu osobní dokumenty, korespondence, fotografie, rukopisy ap.) vědců z různých oborů. Zárubův osobní fond získala po jeho úmrtí (přesné okolnosti již nejsou známy) a uchovává jej pod číslem NAD 475. Fond o rozsahu 4,52 bm zatím nebyl uspořádán, je proto veřejně nepřístupný. Díky udělení mimořádného přístupu jsme mohli fond jako zřejmě vůbec první badatelé zběžně prozkoumat, pořídit jeho stručný soupis a ověřit v něm dostupnost jednotlivých položek Zárubovy bibliografie (viz kapitolu 11). Soupis byl předán správci badatelny Janu Chodějovskému.

Fond obsahuje řadu rukopisných i publikovaných verzí Zárubových odborných textů, jeho korespondenci s předními osobnostmi domácí i zahraniční odborné scény (např. Andrusov, Arnould, Berkey, Bjerrum, Bukovanský, Casagrande, Dearman, Hutchinson, Hynie, Kettner, Koutek, Legget, Mencl, Müller, Novosad, Pašek, Purkyně, Rybář, Shadmon, Skempton, Ter-Stepanian, Terzaghi, Woznica), zápisníky z terénních prací i zahraničních kongresů, fotografie, zápisy z jednání institucí, jichž byl členem, výstupy z posudkové činnosti, osobní dokumenty (legitimace, vysvědčení, ocenění) a další související písemnosti (cizí publikace, kongresové materiály, mapy, výstřižky z novin ap.).

Jde o badatelsky mimořádně cenný materiál, který poskytuje představu o různých okolnostech Zárubova života, odborných osobnostech a úkolech, které jej formovaly, i o těch, které následně sám ovlivnil, o jeho způsobu práce (od terénních náčrtů a poznámek přes rukopisy s úpravami až po finální publikace) i o zákulisí fungování IAEG a dalších institucí. Zmínit lze například dokumenty z příprav inženýrskogeologické sekce zmařeného kongresu v roce 1968, z nichž lze vyčíst, že již tehdy měli autoři Nemčok a Rybář připravenou klasifikaci svahových pohybů (recenzentem článku byl sám Záruba; publikaci zamítl z důvodu, že nová klasifikace nebyla dosud prodiskutována domácí odbornou veřejností). Fond obsahuje rovněž finální rukopis 4. vydání *Inženýrské geologie* – rozšířeného a přepracovaného oproti 3. vydání a dále upraveného na základě připomínek recenzentů (Rybář, Škopek). Nakladatelství Academia rukopis přijalo a uzavřelo s autory smlouvu v roce 1989; po revoluci nicméně v důsledku změny systému financování od vydání odstoupilo. (V Hrochově bibliografii je kniha chybně uvedena jako reálně vydaná v roce 1990.)

8. PUDIS – dokumentační body, zprávy

Svou mnohaletou kartotéku s dokumentací průzkumných prací a stavenišť na území Prahy Záruba zúročil při zpracování *Geologické mapy území vnitřní Prahy 1 : 12 500* (1948); následně posloužila také jako základ pro inženýrskogeologické mapy 1 : 5 000, které se zpracovávaly v PUDISu. Zárubovy sondy v nich na řadě mapových listů figurují jako prvotní dokumentační body s nízkými pražskými čísly, jejich popisy v publikované podobě jsou ovšem zpravidla nově přepsané (nejde o reprodukce originální dokumentace). PUDIS od Záruby kartotéku převzal a jeho původní zdrojové posudky stále uchovává, seřazené podle příslušnosti k daným mapovým listům; v případě potřeby zde tak lze dohledat i originály.

9. Národní muzeum – sbírka hornin

Národní muzeum (NM) v rámci své petrologické sbírky aktuálně eviduje 1273 vzorků hornin označených „převzeno z Geologického ústavu české techniky v Praze“ nebo „převzeno z Geologického ústavu ČVUT v Praze“. (Celkem NM uchovává zhruba 50 000 vzorků hornin.) Převod z ČVUT proběhl v roce 1980 a k zapsání do sbírek NM došlo v letech 1982–1984. Vzorky jsou vedeny pod 42 inventárními čísly, jsou plně katalogizované a fyzicky přístupné v zásuvkových skříních v muzejním depozitáři v Horních Počernicích.

Jde převážně o navětralé až zdravé horniny v podobě formátů, ojediněle též o vrtná jádra či jiné typy vzorků. Vzorky zahrnují celé spektrum hornin a pocházejí převážně z různých částí Československa; významně jsou zastoupeny vltavské břehy, zejména prostor nádrže Orlik. 238 vzorků pochází ze světových lokalit. U některých vzorků se dochovaly původní štítky, které dokládají pestré kořeny sbírky: od hlavičky Geologického ústavu Německé vysoké školy technické (tj. vzorky z předválečného GÚ ČVUT, zabrané za okupace Arthurem Winklerem-Hermadenem a později přeživší výbuch spojenecké bomby) přes rukopis Radima Kettnera až po příspěvky Zárubových asistentů. Sběrka jako celek je petrologicky hodnotná, pro běžné inženýrskogeologické účely ovšem nemá praktický význam – snad s výjimkou možnosti ztotožnění vrtných jader s odpovídající dokumentací v Geofondu či pro studium horninových typů v dnešní zátopě děl vltavské kaskády. Kontaktní osobou v NM je Marek Chváta.

10. Další instituce spojené s Quidem Zárubou

Posledním významným pracovištěm, na němž Záruba dlouhodobě působil, je ČVUT v Praze. V knihovně KG FSv je uložena řada dokumentů z jeho publikační činnosti (převážně separáty článků); v důsledku aktuálně probíhající rekonstrukce budovy B, kde se katedra nachází, je nicméně tento fond dočasně nepřístupný. Nebylo tak možné jeho obsah detailně katalogizovat. ČVUT má rovněž archiv v areálu strahovských kolejí, kde lze ovšem nalézt pouze drobné články a zmínky v odborné literatuře. Nejvýznamnější archiválií zde uloženou je Zárubova disertační práce z roku 1926 (její závěry byly publikovány jako QZ 7 – viz dále).

Záruba vyučoval rovněž na PřF UK; pokud se tak dělo i v poválečném období (ještě zde figuruje na Tableau učitelského sboru z roku 1946), pak ale pravděpodobně již jen velmi omezeně, a fakultě tedy nezanechal žádný významný soubor předmětů ze své pozůstalosti. Ve fakultní knihovně lze nalézt některé položky z jeho bibliografie; není známo, že by se jakékoliv zvláštní zárubovské archiválie uchovávaly v rámci ÚHIGUG. V archivu UK na Ovocném trhu je uloženo několik starších dokumentů vztahujících se k jeho předválečné pedagogické činnosti (program přednášek, habilitační řízení).

Pokud jde o ÚTAM AV ČR, KÚ ČVUT a IAEG, žádná jakkoliv podstatná či zajímavá část Zárubovy pozůstalosti se zde nenachází.

Rodina Zárubových neuchovává žádné památky na odborné působení Quida Záruby s výjimkou rodinných fotoalb a malého sešitku se studijními výpisky na téma nerostných surovin a podzemního stavitelství cca z roku 1916 (Alexandr Rozsypal – osobní sdělení). Fotoalbum z 30. let zachycuje momentky z návštěv na stavbách jako vodní nádrž Vrané, sanatorium Vyšné Hágy ap. SGG se souhlasem rodiny pořídila jejich skeny.

11. Aktualizace Zárubovy bibliografie

Nejúplnější známý soupis Zárubových děl uvádí Hroch (2000). V jeho bibliografii jsou jednotlivým článkům a monografiím přidělena čísla 1–257, která zde přebíráme s označením QZ, tištěným mapám čísla 1–6, která přebíráme s označením QZM, a zprávám a posudkům čísla 1–24, která přebíráme s označením QZZ. Aktuální dostupnost Hrochových položek QZ, QZM a QZZ v archivech SGG, ČGS, ÚSMH, MÚA a PUDIS jsme nově prověřili; při té příležitosti bylo zároveň nalezeno 11 zcela nových položek QZ, kterým jsme přidělili čísla QZ 258–268, 6 zcela nových položek QZM, kterým jsme přidělili čísla 7–12, a velké množství (minimálně v řádu vyšších desítek) zcela nových položek QZZ. Vzhledem k vysoké časové náročnosti katalogizace a ztotožňování položek QZZ napříč několika převážně nedigitalizovanými a často ani nekatalogizovanými archivy tuto činnost nebylo možné dokončit do odevzdání článku. Její částečné výsledky tak budou představeny až v době konání kongresu.

Aktualizovanou bibliografii zpracováváme do excelového souboru, který bude po dokončení zpřístupněn na webu SGG, případně na vyžádání u autorů článku. V souboru jsou na třech listech QZ, QZM a QZZ uvedeny po řádcích jednotlivé položky; ve sloupcích označených názvy institucí spravujících zárubovské archiválie je uvedeno „ano“ v případě, že daná položka je aktuálně v dané instituci dostupná. U některých položek se Hrochovy údaje ukázaly jako neúplné či nepřesné; v takovém případě je v souboru červeně uvedeno správné znění. Nově nalezené položky jsou uvedeny zeleně.

12. Závěr

Zkoumání a pořádání archiválií umožňuje získat nenahraditelný rozhled v dobovém kontextu a obnovit kontakt s dílem předchozích profesních generací. To s uplynulým časem neztrácí na relevanci a již prokázalo svou užitečnost i pro aktuálně řešené úkoly. V rámci pátrání po osudech Zárubovy odborné pozůstalosti se podařilo dohledat všechny její aktuálně známé či očekávatelné části; existenci dalšího významnějšího souboru dosud neznámých zárubovských archiválií považujeme za nepravděpodobnou. Detailní katalogizace dosud nijak nezpracovaných položek se ovšem ukázala jako časově velmi náročný úkol obtížně slučitelný s běžnou pracovní činností; aktuálně zpracováváný soupis navíc nemůže být úplný před opětovným zpřístupněním archivu KG FSv.

Aktualizace Zárubovy bibliografie tak bude probíhat jako dlouhodobý projekt, jehož veřejné výstupy budou průběžně doplňovány.

Zorientovat se v Zárubově odborné pozůstalosti a prověřit její současný stav by nebylo možné bez spolupráce s řadou kolegů a kolegů z našich i příbuzných institucí, kteří jsou uvedeni v poděkování níže. Jméno Quida Záruby i dnes otevírá dveře a respekt k jeho osobě stále spojuje všechny, kdo pečují o část jeho široce rozestého odkazu, byť jej již osobně třeba ani nepoznali. Oživení této sounáležitosti tak vnímáme jako další z výsledků našeho výzkumného projektu a věříme, že bude odborné komunitě přínosné stejně jako jeho fyzické výsledky.

Poděkování

PhDr. Eva Boháčová, PhDr. Marek Brčák, Ph.D., RNDr. Hana Breiterová, Mgr. Anna Hlaváčková, RNDr. Radovan Chmelař, Ph.D., PhDr. Jan Chodějovský, Ph.D., Mgr. Marek Chvátal, doc. Ing. Josef Jettmar, CSc., Dr. phil. Matěj Kotalík, RNDr. Jan Král, Jana Mašková, Mgr. Zdeňka Pastyriková, Ph.D., Mgr. Andrea Veverková, RNDr. Josef Vorel.

Seznam literatury

Záruba Q., 1979: Jak jsme začínali u nás s inženýrskou geologií. – *Acta Polytechnica. Práce ČVUT v Praze*, č. 1. Štajf O., 1989: Host' Nového Slova. Akademik Quido Záruba je přesvědčený, že inženýrsky geológ je prvý znalec prírody. – *Nové Slovo* 22. 6. 1989, str. 13.

Hroch Z. (ed.), 2000: *Inženýrský geolog Quido Záruba*. – Český geologický ústav. Praha.

Dvořáčková V. et al, 2018: *Věda pod Rokoskou. Dějiny Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR*, v. v. i. a jeho předchůdců. – Ústav struktury a mechaniky hornin, Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Praha.

Novotný J., Kycl P., Aue M., 2026: *Sesuvy na území Prahy*. – Česká geologická služba. Praha.

Šmejkalová T. (ed.), 2026: „Nemyslete si, že budete dělat geologii někde na Václaváku“. *Sto let české stavební geologie očima SG Geotechniky*. – Grada. Praha.